

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТРУДОВОГО ПРАВА

У статті з'ясовується сутнісне наповнення трудового права Європейського Союзу та європейського трудового права на підставі наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Проводиться розмежування цих понять і визначається їхній взаємозв'язок.

Ключові слова: право Європейського Союзу, європейське трудове право, трудове право Європейського Союзу, трудові правовідносини.

В статье выясняется сущностное наполнение трудового права Европейского Союза и европейского трудового права на основании научных трудов отечественных и зарубежных ученых. Осуществляется разграничение этих понятий и определяется их взаимосвязь.

Ключевые слова: право Европейского Союза, европейское трудовое право, трудовое право Европейского Союза, трудовые правоотношения.

In the article the substantive content of the European Union labour law and the european labour law on the basis of scientific works of domestic and foreign scholars is studied out. A distinction between these concepts is highlighted and their correlation is determined.

Key words: European Union law, european labour law, labour law of the European Union, labour relations.

Вступ. Право Європейського Союзу (далі – ЄС), як система правових норм, які регулюють процеси європейської інтеграції та діяльності ЄС, постійно змінюється та розвивається [1]. Модифікація правової системи ЄС сприяє галузевому та інституційному поділу права. Попри те, що право ЄС є самостійною та гомогенною системою норм права, що регулюють відносини в межах ЄС, уже сьогодні можна впевнено говорити про те, що його внутрішнє структурування відбулось і продовжує відбуватись. Галузі права ЄС активно формуються та реформуються. Зокрема, є всі підстави говорити про виокремлення інституційного, торговельного, конкурентного, корпоративного, податкового, бюджетного, екологічного, транспортного, інформаційного та трудового права ЄС.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування значення термінів «європейське трудове право» та «трудова право Європейського Союзу», що є вкрай необхідним для більш точного їхнього розуміння та правильного вживання.

Результати дослідження. Сучасне трудове право Європейського Союзу та його основні характеристики обумовлені складною еволюцією правового забезпечення відповідної сфери суспільного життя. Розвиток правового регулювання трудових відносин не проходив рівномірно. Він підпорядковувався основним цілям Європейських Співтовариств, котрі спричинили об'єднання європейських держав.

Хоча питання трудового права ніколи не були (і не є такими і тепер) найважливішими напрямками нормотворчої діяльності органів ЄС, усе-таки їхня пріоритетність завжди була високою та продовжує зростати. Навіть більше, правове регулювання відносин найманої праці вже сьогодні виокремилось у самостійну складову нормотворчої діяльності органів Європейського Союзу.

Теперішній етап розвитку права Європейського Союзу засвідчує, що трудове право є цілком самостійною структурною одиницею системи права європейської спільноти. Водночас місце трудового права в системі права ЄС остаточно не визначене. Так само досі залишається диску-

сійним використання самого терміна «трудове право Європейського Союзу». Адже часто його замінюють поняттям «європейське трудове право».

Зарубіжні вчені-трудовики у своїх працях вживають обидва терміни: «трудове право Європейського Союзу» (labour law of the European Union) та «європейське трудове право» (european labour law). Крім того, часто можна зустріти ще й термін «European Union employment law».

Вважаємо за необхідне розкрити сутнісне наповнення кожного з цих понять та з'ясувати їхній взаємоз'язок. Адже часом вони безпідставно використовуються як синоніми. Зокрема, на цьому наголошує Грегор Тузінг. У своїй праці «European Labour Law» він стверджує, що термін «європейське трудове право» можна використовувати для позначення різних за змістом явищ. Наприклад, його застосовують для характеристики трудового права країн Європи. Автор пояснює, що розвиток правового регулювання у сфері найманої праці хоча й відбувався в кожній країні по-різному, все-таки з часом призвів до виникнення суттєвих подібностей у правовому забезпеченні. І в підсумку до формування «загального» у трудовому праві країн Європи [2, р. 1].

Водночас Грегор Тузінг зазначає, що набагато частіше «європейське трудове право» тлумачать як трудові положення первинного та вторинного законодавства Європейського Союзу [2, р. 2].

У своїх дослідженнях використовують термін «європейське трудове право» чимало інших зарубіжних вчених [3, р. 313–359; 4; 5, р. 423–444].

Послугується ним і відомий бельгійський дослідник трудового права професор Бріан Беркассон. Однак, на його думку, він є узагальненим виразом для позначення трудових стандартів міжнародних організацій, Європейського Союзу та європейських держав [6, р. 87–103; 7].

Тобто вибір терміна обумовлюється відповіддю на запитання про самостійність та автономність трудового права (EU labour law) у складі права Європейського Союзу. Ствердно на це запитання відповідають Рут Нільсен [8], Алан Бог і Катрін Кастелло [9], Енн Девіс [10], а також Моніка Шляхтер [11], Стефан Гарді та Марк Батлер [12, р. 19].

Низка науковців, котрі визначають трудове право ЄС як явище самостійне, послуговуються терміном «EU employment law» [13; 14; 15; 16]. У цьому контексті не можемо оминати увагою лінгвістичну складову нашого предмета дослідження. Зрозуміло, що базово вивчення сутності трудового права Європейського Союзу ґрунтуватиметься на перекладах правових актів відповідного спрямування та роботах зарубіжних учених-трудовиків. Саме тому важливо з'ясувати, що ж є трудовим правом саме для них.

В Україні вперше увагу до проблеми перекладу термінів «labour law» та «employment law» привернув професор Пилипенко П.Д. Зокрема, у своєму дослідженні про право зайнятості та нові контури трудового права він ствердив про їхнє необґрунтоване ототожнення [17, с. 197–207]. Відповідні сумніви поділяв також відомий російський учений – трудовик Бугров Л.Ю. Аналізуючи досвід Великобританії, він зробив висновок, що в цій країні трудове право (labour law) майже повністю замінено на право зайнятості (employment law) [18, с. 29]. Черняєва Д.В. також наголошувала на відсутності чіткого юридичного визначення терміна «employment law» [19, с. 43].

Насправді, дискусія щодо сутнісного наповнення відповідних термінів розгортається швидше серед науковців, котрі досліджують відповідні явища як правовий доробок зарубіжних країн. Дослідник лінгвістичних аспектів трудового права П'єтро Манцела зауважує, що понятійні різночитання є властивими для багатьох схожих юридичних термінів. Не є винятком і поняття «трудове право». Зокрема, у Європі, воно зазвичай охоплює індивідуальне та колективне трудове право, натомість у США трудове право – це переважно колективні трудові відносини [20].

Термінологічна й водночас концептуальна відмінність між «labour law» та «employment law» демонструє, наскільки трудове право тісно поєднане з культурними та політичними традиціями відповідних країн [21, р. 43].

Утвердження загальноприйнятого терміна з огляду на різні моделі правового регулювання є утрудненим. Для країн Європейського Союзу більш характерним є «широке» використання терміна «трудове право» (labour law), яке охоплює як «labour law», так і «employment law» [22]. Натомість американські юристи, використовуючи термін «labour law», зазвичай мають на увазі колективно-трудова відносини. А індивідуальні трудові правовідносини вони позначають терміном «employment law». Цю дихотомію пояснюють розділенням у часі періодом становлення правового регулювання індивідуальних і колективних відносин [23, р. 93]. А саме існування цього розділення вважають особливістю англо-американської системи права [20].

Мовні відмінності термінів «labour law» та «employment law», а також часом їхня змістовна неузгодженість, що історично склалися в різних правових системах з огляду на відсутність

чіткого юридичного визначення цих понять, не є суттєвою перешкодою в контексті нашого дослідження. Навпаки, це дозволить проаналізувати об'єктивні зміни у сфері суспільної організації праці, які на рівні Європейського Союзу вже відбулися та очікують Україну в майбутньому.

Різноманітна термінологія, яку європейські вчені вживають як відповідник поняттю «трудове право», аж ніяк не спростовує того факту, що це автономне утворення в системі права Союзу. Доктринальні напрацювання щодо самостійності трудового права ЄС знаходять продовження у працях науковців за межами цього європейського інтеграційного об'єднання. Зокрема, продовжуючи дискусію щодо підставності використання самого терміна «трудове право Європейського Союзу», Єгорова Є.Н. рішуче висловлюється за його вживання. Науковець трактує його як сукупність взаємопов'язаних правових норм, що регулюють самостійну, якісно своєрідну сферу трудових відносин в Європейському Союзі, що вимагають особливої юридично автономної регламентації [24, с. 26]. Підтримують використання терміна «трудове право ЄС» також Кашкін Ю.С. [25], Лютов Н.Л. [26, с. 19–38], Постовалова Т.А. [27], Коротаєва А.М. та Бугров Л.Ю. [28; 29, с. 39–46].

Вітчизняні дослідники як права Європейського Союзу загалом, так і окремих його складових також переконані, що використання терміна «трудове право ЄС» є найбільш вдалим для позначення комплексу норм права ЄС, що регулюють відносини найманої праці. Дарморіс О.М., наприклад, трудовим правом ЄС називає сукупність норм права наднаціонального рівня, що регулюють індивідуальні та колективні трудові відносини між працедавцями та найманими працівниками і є результатом уніфікації та гармонізації законодавства держав-членів Європейського Союзу [30, с. 377].

Трудоправові норми Європейського Союзу та напрями їхньої імплементації у вітчизняне законодавство досліджує також Спіцина Г.О. [31, с. 234–249]. Про трудове право ЄС читаємо у навчальному посібнику «Трудове право ЄС» авторства Борути І. та Чанишевої Г.І. [32], а також у колективних монографіях «Гармонізація трудового законодавства України із законодавством Європейського Союзу» [33], «Правові проблеми трудового та пенсійного законодавства України в контексті євроінтеграції» [34].

Висновки. Доводи науковців щодо правильності використання терміна «трудове право ЄС» додатково підкріплюються позицією інституцій ЄС. Зокрема, на офіційному сайті Європейської комісії роз'яснюється поняття «трудове право Європейського Союзу». Зазначається, що на рівні Союзу трудове право встановлює взаємні зобов'язання працівників і роботодавців здебільшого щодо умов праці, а також інформування та консультування працівників [35]. Тож сумніватися у правильності використання терміна «трудове право Європейського Союзу», на нашу думку, підстав немає.

Список використаних джерел:

1. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. В. І. Муравйова. К.: Юрінком Інтер, 2011. 704 с. URL: http://pidruchniki.com/1597012248493/pravo/ponyattya_prava_yevropeyskogo_soyuzu_yogo_pravova_priroda#62.
2. Thüsing Gregor. European Labour Law. Published by Verlag C.H. Beck oHG, Wilhelmstraße 9, 80801 München, Germany; Co-published by Hart Publishing, 16C Worcester Place, Oxford, OX1 2JW, United Kingdom; Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, Waldseestraße 3-5, 76530 Baden-Baden, Germany; Published in North America (US and Canada) by Hart Publishing, c/o International Specialized Book Services, 930 NE 58th Avenue, Suite 300, Portland, OR 97213-3786, USA. 2012. 209 p.
3. Davies P.L. The Emergence of European Labour Law / in W. McCarthy (ed.), Legal Intervention in Industrial Relations: Gains and Losses, (Blacwell, 1992). 377 p.
4. Hellsten J. From Internal Market Regulation to European Labour Law: diss. ... dr. – master of law: 03.12.2007. Helsinki, 2007. 447 p.
5. Fuchs M. The Bottom Line of European Labour Law. IJCLIR. Vol. 20/3, 2004. P. 423–444.
6. Bercusson B. European Labor Law in Context: A Review of the Literature. European Law Journal. Vol. 5, Issue 2, June, 1999. P. 87–103.
7. Bercusson B. European Labour Law. 2nd ed. Cambridge University Press, 2009. 752 p.
8. Nielsen Ruth. EU Labour Law. DJØF Publishing, 2013. 553 p.
9. Bogg Alan, Costello Cathryn, Davies A.C.L. Research Handbook on EU Labour Law. Edward Elgar Publishing, 2016. 587 p.
10. Davies Anne C.L. EU Labour Law. Cheltenham/Northampton, UK: Edward Elgar Pub., 2012. 303 p.

11. Schlachter Monika EU Labour Law: A Commentary. Kluwer Law International, 2015. 648 p.
12. Hardy Stephen, Butler Mark. European Employment Laws: A Comparative Guide. Spiramus Press Ltd., 2011. 294 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=wzKz5QIMnwUC&pg=PA47&dq=Labor+Law+in+Europe&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false;
13. Kenner Jeff. EU Employment Law: From Rome to Amsterdam and Beyond. Hart Publishing, 2003. 593 p.
14. Barnard Catherine. EU Employment Law. OUP Oxford, 2012. 800 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=dkkKKvocLCgC&printsec=frontcover&dq=European+Labor+Law+in+Europe&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewig07SQ7-3YAhWFLVAKHeToBsc4HhDoAQgmMAA#v=onepage&q=European%20Labor%20Law&f=false>.
15. Parissis Constantinos Enforcing EU employment law in the UK: the pending directives on individual labour law and the consequences of their forthcoming implementation, 2000. URL: https://books.google.com.ua/books?id=INRwUU8-3e8C&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_vpt_buy#v=onepage&q&f=false.
16. Watson Philippa EU Social and Employment Law. 2E OUP Oxford, 2014. 440 p.
17. Пилипенко П.Д. Про право зайнятості або нові контури трудового права. Юридичний журнал «Право України». 2014. № 6. С. 197–207.
18. Бугров Л.Ю. Право на труд и трудовой договор: общая характеристика проблем. Вестник Пермского университета. Юридические науки. 2010. Вып. 1 (7). URL <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/component/content/article/6-2010-12-01-13-31-58/-1-7-2010/77-pravo-na-trud-i-trudovoj-dogovor-obshhaya-karakteristika-problemy>.
19. Черняева Д.В. Трудовые отношения в странах англосаксонского права. М.: Волтерс Клувер, 2010. 208 с.
20. Manzella Pietro. The Linguistics of Labour Law and Industrial Relations: A Modest Proposal. URL: http://www.bollettinoadapt.it/old/files/document/18320LLLIR_MANZELLA.pdf
21. Weiss Manfred. Re-inventing Labor Law. The Idea of Labour Law. Oxford: Oxford University Press, 2011. P. 43–56.
22. Storey John, Wright Patrick M., Ulrich David O. The Routledge Companion to Strategic Human Resource Management. Routledge Companions in Business, Management and Accounting. Routledge, 2008. 530 p.
23. Blanpain Roger Comparative Labour Law and Industrial Relations in Industrialized Market Economies (ed.). Amsterdam: Kluwer Law International, 2007. 776 p.
24. Егорова К.Н. Основы трудового права Европейского Союза: дисс. канд. юр. наук: спец. 12.00.10 «Международное право; Европейское право». Москва, 2013. 174 с.
25. Кашкин Ю.С. Трудовое право Европейского Союза: учебное пособие. М.: Волтерс Клувер, 2009. – 304 с.
26. Лютов Н.Л. Обзор трудового права Европейского Союза. Трудовое право России и стран Евросоюза: сб. статей / под. ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.С. Скачковой; Рос. акад. наук; Ин-т гос. и права. М.: РИОР: ИНФРА-М, 2012. 330 с.
27. Постовалова Т.А. Трудовое право Европейского союза: теория и практика. Издательство «Перспект», 2015. 544 с. URL: https://books.google.com.ua/books?id=t6B8BwAAQBAJ&pg=PT7&lpq=PT7&dq=%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5+%D0%B8+%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B5+%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE+%D0%95%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE+%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D0%B0:+%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B+%D0%B8+%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8B&source=bl&ots=pLjY_7fEjS&sig=-3hfQBMFCy7MHtaM3vds7bJeI9s&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKewjd5puvjOTOAhXjA5oKHSOzDTUQ6AEIQjAG#v=onepage&q=%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5%20%D0%B8%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%95%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D0%B0%3A%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B%20%D0%B8%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8B&f=false.